

DOI 10.51558/2490-3647.2024.9.2.1487

UDK 364:342.726-056

Primljeno: 19. 08. 2024.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Sabira Gadžo-Šašić

SAMOPROCJENA RAZVIJENOSTI KOMPETENCIJA STUDENATA SOCIJALNOG RADA ZA RAD S MARGINALNIM SKUPINAMA

Prema definiciji Međunarodne federacije socijalnih radnika (IFSW) socijalni rad je praktično utemeljena profesija i akademska disciplina koja promiče socijalne promjene i razvoj, socijalnu koheziju, te osnaživanje i oslobađanje ljudi. Potkrijepljena teorijom socijalnog rada, društvenih i humanističkih nauka te autohtonim znanjem, profesija socijalnog rada angažira ljude i strukture na rješavanju životnih izazova i povećanje blagostanja. Međutim, kontinuirane negativne promjene koje su obilježile moderna društva posebno pred socijalne radnike postavljaju izazov u iznalaženju rješenja za sve kompleksnije društvene probleme s kojima se posebno suočavaju marginalni članovi društva. Takav kontekst nameće neophodnost kontinuiranog razvijanja kompetencija onih koji se obrazuju za profesiju socijalnog rada. Stoga je cilj rada dobiti uvid u stavove studenata o nivou razvijanja kompetencija u toku studija za rad s marginalnim skupinama, te o tome koga smatraju najmarginalnijim članovima zajednice. S tim u vezi realizirano je istraživanje kojim je obuhvaćeno 50 studenata Odsjeka za socijalni rad Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, a ključne spoznaje su da studenti, odnosno budući socijalni radnici, smatraju da su najmarginalniji Romi, osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju, ali da su mladi skupina s kojima bi najviše željeli raditi kao socijalni radnici. Došlo se i do saznanja da su razlozi takvog opredjeljenja: nedovoljni resursi za pružanje pomoći; nemogućnost da se pristupi svakom pojedincu zbog nedostatka i nedovoljne uvezanosti aktera od značaja za unapređenje položaja najmarginalnijih skupina. Također, nešto manje od pola učesnika u istraživanju (23 ili 46%) ističe važnost organiziranja dodatnih edukacija kao vid

kontinuiranog razvijanja kompetencija, što je posebno važno u vremenu sveprisutnih negativnih promjena.

Ključne riječi: socijalni rad; kompetencije; marginalne grupe

UVOD

Socijalni rad je praktično utemeljena profesija i akademska disciplina koja promiče socijalne promjene i razvoj, socijalnu koheziju, te osnaživanje i oslobađanje ljudi (International Federation of Social Workers 2014) Pomoć koju pružaju visoko educirani stručnjaci, socijalni radnici, ogleđa se u koordinaciji i osiguravanju socijalnih usluga, što prema nekim autorima (Richmond 1917, prema Urbanac 2006) predstavlja "činjenje dobra". Među korisnicima usluga koje pružaju socijalni radnici nerijetko su marginalni pojedinci i grupe¹ među kojima se najčešće spominju osobe s invaliditetom, djeca s teškoćama u razvoju, starije osobe, ali i svi ostali koji se nađu u nepovoljnoj životnoj situaciji. Dakle, socijalni radnici pomažu ljudima u prevladavanju socijalnih nedaća do kojih može doći uslijed zdravstvenih i porodičnih problema, siromaštva, nezaposlenosti, kriminala, ovisnosti o alkoholu i drogama, kao i zbog ratnih stradanja ili elementarnih nepogoda. Oni nastoje direktnim savjetovanjem i konkretnim informiranjem pomoći porodicama i pojedincima da prepoznaju svoje prave probleme, razmotre moguća rješenja, te da prvo vlastitim snagama i mogućnostima, izađu s njima na kraj. Zbog svega navedenog, kako ističu neki autori (Družić Ljubotina, Friščić 2014: 6), „danas područje socijalnog rada ne obuhvaća samo područje socijalne skrbi i rješavanje socijalnih problema, već ono u širem smislu podrazumijeva socijalne intervencije koje zahtijeva socijalna politika i socijalni razvoj. Stoga socijalni radnici imaju vrlo važnu ulogu u prevenciji i rješavanju pojedinačnih i grupnih socijalnih problema“. Posebno je važno da, kao stručnjaci, svakom klijentu pristupe individualno i da u skladu s tim i kreiraju moguće puteve oporavka. Bitnost spomenutog su navodili i drugi autori (Kahn 1993; Zapf 2002) ističući da socijalna i humana dimenzija pristupanja svakom slučaju u socijalnoj zaštiti nalaže visoko specijalizirane intervencije u najintimnija i najsloženija područja

---

¹ Pojam marginalizacija potječe od latinske riječi *margo* koja znači rub, odnosno *marginalis* koja znači rubni, te s tim u vezi marginalizirati znači potiskivati, svoditi na sporednost, onemogućavanjem, prešućivanjem i zaobilaznjem. Socijalna marginalizacija kao vid umanjivanja vrijednosti pojedinaca, ali i manjih ili većih grupa, jeste anomalija koja se može prepoznati u gotovo svim društvima. Iz navedenog proizlazi da je marginalizacija proces dovođenja pojedinca ili grupe u položaj na kojem im se pridaje ograničena društvena važnost (Gadžo-Šašić 2024, prema Kolesarić, Markasović 2020).

života pojedinaca iskupina koji su se našli ne svojom voljom na marginama društva. Stoga se u cilju što kvalitetnijeg pružanja usluga ističe važnost kontinuiranog razvijanja kompetencija socijalnih radnika (Mali 2010; Gadžo-Šašić 2022) i neophodnost stalnog stjecanja vještina za prilagođavanje novonastalim društvenim okolnostima koje dovode do novih rizika, što podrazumijeva kreiranje i realizaciju mjera koje odgovaraju zahtjevima korisnika usluga. Iz spomenutog proizlazi cilj ovoga rada, a to je analiza stavova studenata Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Odsjeka za socijalni rad, o mogućnostima razvijanja kompetencija tokom studija za rad s marginalnim skupinama, ali i stjecanje uvida u to koga smatraju najmarginalnijim pojedincima i skupinama.

ZNAČAJ RAZVIJANJA KOMPETENCIJA ZA SOCIJALNE RADNIKE

Pojam „kompetencija“ ima porijeklo u latinskoj riječi *compententia* što znači postizati, biti sposoban. Stoga, kada se govori o kompetencijama socijalnih radnika to, u najširem smislu, može značiti sposobnost kreiranja i realizacije mjera za prevazilaženje poteškoća, rješavanje socijalnih problema, ali i sposobnost razvijanja suradnog odnosa s onim klijentima koji ne prihvataju profesionalnu pomoć unatoč potrebi za njom. Navedeno proizlazi i iz opisane prakse socijalnog rada gdje se navodi da „socijalni rad podržava rad s ljudima, a ne za ljude“. Međutim, krize koje su obilježile 21. stoljeće pred socijalne radnike stavljaju sve više zahtjeva za kreiranje i primjenu inovativnih ideja čija realizacija treba da doprinese očuvanju postojećeg nivoa društvenog razvoja, ali i njegovog unapređenja. U takvom ozračju posebnu pažnju privlače oni članovi zajednice koji su i ranije zbog invalidnosti, starosti, siromaštva bili pogođeni poteškoćama koje su im onemogućavale da vode život koji se smatra prosječnim za sredinu u kojoj žive.

Kako ističu Družić Ljubotina i Friščić (2014), od socijalnih radnika se očekuje da preuzmu brigu oko kreiranja mjera i njihove realizacije, što uvijek podrazumijeva uz redovne i složene poslove (nezaposlenost, siromaštvo, narušeni odnosi u porodici, razvodi brakova, bolest, invaliditet, psihičke teškoće, poremećaji ponašanja mladih i dr.) i dodatne zahtjevne obaveze kao što su: rad s migrantima, poslovi tokom tranzicije, kompletni postupci prilikom razvoda braka, iznalaženje smještajnih kapaciteta i dr. (Ibidem) Sve navedeno nameće potrebu razvijanja kompetencija posebno kod budućih socijalnih radnika koji su u obrazovnom procesu i od kojih će se očekivati djelotvorno obavljanje svih spomenutih zadataka koristeći stručna znanja

i vještine. Spomenuto posebno dobija na značaju ako se ima u vidu da osnovne odgovornosti i zadaci socijalnih radnika obuhvataju preko 140 različitih poslova. Neki autori (Milić-Babić i sur. 2021) smatraju da je taj broj i veći ističući da socijalni radnici u praktičnom radu imaju čak 150 javnih ovlasti.

Međutim, ukoliko se, uz spomenuto, uzme u obzir činjenica da se društva suočavaju sa sve kompleksnijim problemima koji proizlaze iz aktualnih kriza, te da je online obrazovanje u vrijeme pandemije ostavilo nesagledive tragove u sistemu obrazovanja za sva zanimanja, a samim tim i za socijalni rad (Gadžo-Šašić 2023), onda se sama po sebi nameće potreba konsolidiranja i dodatnog razvijanja kompetencija budućih socijalnih radnika od kojih se očekuje da odgovore složenim izazovima s kojima se savremena društva suočavaju.

Naime, socijalne radnike bi trebao krasiti zavidan nivo komunikativnosti, osjetljivosti na probleme drugih, tolerantnost, emocionalna stabilnost, dobre organizatorske sposobnosti, sposobnost dobrog usmenog i pismenog izražavanja.² Stoga, da bi se uistinu pružila mogućnost socijalnim radnicima da odgovore svim izazovima, ukazuje se neophodnost organiziranja specijalističkih edukacija koje bi pridonijele dodatnom stjecanju kompetencija, ali i razvijanju postojećih, posebno stručnjaka od kojih se očekuje da ponude moguća rješenja za sve kompleksnije i brojnije društvene izazove.

Postoji različiti načini kategorizacije i predstavljanja kompetencija koje je osoba stekla tokom svog učenja. Najčešće se kompetencije prikazuju kroz znanja i njihovu postignutu primjenu, što uključuje i kontekst odnosno uvjete u kojima se postiže primjena konkretnih znanja i vještina. Tako, znanje (engl. *knowledge*) označava skup stečenih i povezanih informacija, koje se mogu grupirati na činjenično i teorijsko znanje. Činjenično znanje (engl. *factual knowledge*) označava skup stečenih zasebnih informacija, a teorijsko (engl. *theoretical knowledge*) označava skup stečenih povezanih zasebnih informacija. Kao što proizlazi iz samog objašnjenja, spomenuta znanja (činjenično i teoretsko) sačinjavaju informacije koje se, da bi postale znanje, sumiraju, odnosno povezuju. Kada je riječ o kompetencijama neophodnim za učinkovit rad socijalnih radnika, to podrazumijeva stjecanje raznovrsnih informacija o mogućnostima i ograničenjima praktičnog rada s klijentima. Informacije mogu biti pojmovi, njihove definicije, te razna druga činjenična znanja koja sama po sebi ne otvaraju mogućnost stvaranja novih informacija na temelju ograničenog broja postojećih. Povezivanje zasebnih informacija može se odnositi na različite teorije, modele, te druga znanja kojima se otvara mogućnost stvaranja jednoznačnijih novih

² <https://poslovi.infostud.com/zanimanje/Socijalni-radnik/153>

i korisnih zasebnih informacija za kvalitetan rad s klijentima koje imaju značaj posebno u radu s najmarginalnijim članovima zajednice. Vještine (engl. *skills*) su skup sposobnosti primjene znanja i upotrebe poznatih načina rada u izvršenju zadaća i rješavanju problema. One se najčešće klasificiraju na spoznajne, psihomotoričke i socijalne. Spoznajne vještine (engl. *cognitive skills*) predstavljaju sposobnost logičkog i kreativnog razmišljanja, dok psihomotoričke vještine (engl. *practical skills*) označavaju stečenu fizičku spretnost u upotrebi poznatih metoda, instrumenata, alata i materijala. Za socijalne radnike od posebne važnosti su socijalne vještine (engl. *social skills*) koje označavaju skup sposobnosti potrebnih za stvaranje i razvijanje međuljudskih odnosa.³ Generalno, vještine su sposobnosti odgovarajuće primjene znanja (činjenih i teorijskih), neovisno o tome da li se ta primjena odnosi na brzinu i količinu obrade informacija, odlučivanja ili fizičke reakcije, kao i ponašanja i odnose s drugima unutar različitih društvenih skupina ili pak kombinaciju navedenog. Pritom treba imati u vidu da podstruktura vještina, a i znanja, podrazumijeva da se sve kompetencije neke konkretne kvalifikacije ne moraju nužno nalaziti na jednakoj razini složenosti.

CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi stav studenata Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Odsjek za socijalni rad, o nivou stjecanja kompetencija za rad s određenim marginalnim skupinama u toku studija.

U skladu s ciljem postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koga studenti smatraju najmarginalnijom skupinom?
2. Da li tokom studija studenti stječu dovoljno kompetencija za rad s marginalnim pojedincima i skupinama?
3. Koliko su bitne dodatne profesionalne edukacije za unapređenje kompetencija za rad s najmarginalnijim članovima zajednice?

METODOLOGIJA

Istraživački postupak, obrada podataka i uzorak

Stavovi o nivou razvijenosti kompetencija studenata Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Odsjeka za socijalni rad, prikupljeni su anketnim upitnikom koji je obuhvatio pitanja koja se odnose na: opće podatke ispitanika (godina studija,

³ <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Uvod%20u%20kvalifikacije.pdf>

informacije o tome da li pripadaju grupi redovnih ili vanrednih studenata), segmente bitne za analizu prvog istraživačkog pitanja koje se odnosi na stavove ispitanika o tome koga smatraju najmarginalnijim, te pitanja koja su se odnosila na samoprocjenu razvijenosti kompetencija tokom obrazovanja i značaj dodatnih edukacija za rad s tim skupinama. Istraživanje je realizirano online od 9. do 13. decembra 2023. godine, tačnije nakon održane konferencije koja je bila direktno vezana za dodatno jačanje kompetencija studenata za rad s marginalnim skupinama s posebnim fokusom na djecu i osobe s invaliditetom. Konferencija je okupila stručnjake koji direktno rade s određenom marginalnom skupinom uz mogućnost interaktivnog razgovora, gdje su studenti imali priliku da se informiraju o specifičnostima rada stručnjaka u praksi.

U obradi podataka korištene su kvantitativna i kvalitativna analiza. Kvantitativna analiza je korištena za interpretaciju zatvorenih pitanja koja su imala ponuđene odgovore, a ispitanici su imali mogućnost da izaberu jedan ili više ponuđenih odgovora. Za analizu ove grupe pitanja korištena je statistička metoda koja se koristi u prirodnim naukama u situacijama kada se istraživači susreću s individualnim i neindividualnim pojavama koje su determinirane raznovrsnim nepoznatim faktorima (Milosavljević, Termiz 1999). Kvalitativna analiza korištena je za otvorene odgovore na način da su odgovori sudionika sažeti i parafrazirani, a potom prikazani najfrekventniji odgovori.

Učesnici u istraživanju bili su studenti treće godine prvog ciklusa studija (BA) i prva godina drugog ciklusa studija (MA) Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Odsjeka za socijalni rad. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 50 redovnih i vanrednih studenata. Učešće u istraživanju je bilo dobrovoljno tako da njime nisu bili obuhvaćeni svi studenti koji pohađaju spomenuti studijski program.

STAVOVI STUDENATA O NAJMARGINALNIJIM SKUPINAMA

Marginalna skupina predstavlja u najširem smislu svaku društvenu skupinu koja se nalazi na „periferiji” društvene moći, ali i bez značajnog utjecaja na bitne društvene tokove i politička zbivanja. U različitim društvima postoje različite marginalizirane skupine (stanovnici ruralnih područja, manjinski povratnici, Romi, starije osobe, određene kategorije mladih, osobe s invaliditetom i sl.), a kojima socijalni radnici kroz svoje djelovanje i pružanje usluga trebaju pomoći da poboljšaju svoj položaj. Prateći stavove učesnika istraživanja, njih 17 (34%) smatra da su Romi najviše marginalizirani u Bosni i Hercegovini, a po 14 dijeli mišljenje da su to djeca s teškoćama (28%), te osobe s invaliditetom (28%). Samo njih troje (3 ili 6%) smatra

da su u BiH najviše marginalne starije osobe, te po jedno (1) smatra da su to manjinski povratnici (2%) i mladi (2%). Dobijeni rezultati ne iznenađuju, budući da neki autori (Kolesarić, Markasović 2020) ističu da se Romi, koji se nazivaju i Ciganima, u najvećem broju slučajeva ne pokušavaju integrirati u postojeću društvenu strukturu, ustrajavaju u nesuilnom načinu života, zadiru od organa vlasti i sl.

Učesnici u istraživanju su imali priliku da se izjasne i o kategoriji korisnika socijalnih usluga s kojima bi u budućnosti najviše voljeli raditi, a prema dobijenim rezultatima čak 36 (72%) učesnika se izjasnilo da bi nakon završenog studija socijalnog rada voljelo raditi s mladima. Samo tri (3 ili 6%) učesnika u istraživanju izjasnilo se da bi voljelo raditi sa starijim osobama, dvoje (2 ili 4%) sa stanovnicima ruralnih područja, te petero (5 ili 10%) s različitim marginalnim skupinama. Jedan (1 ili 2%) ispitanik se izjasnilo da bi želio kao socijalni radnik raditi s manjinskim povratnicima, te po jedan (1) s Romima (2%) i osobama s invaliditetom (2%). Jedan učesnik (2%) u istraživanju nije odgovorio na pitanje, što se može tumačiti činjenicom da se još, iako je završna godina (treća) prvog ciklusa ili prva godina drugog ciklusa, nije opredijelio za rad s nekom od skupina s kojima rade socijalni radnici.

Naime, dobijeni rezultati prema kojima se većina budućih socijalnih radnika ne planira baviti dobroćinstvom i pružanjem pomoći Romima, te djeci i osobama s invaliditetom, koji su po njihovom mišljenju najmarginalniji, mogu se objasniti prisutnim izostankom uvjerenja da se djelotvorno može pomoći onima za koje su se sami izjasnili da najviše trebaju pomoć. Razlozi zbog kojih nisu iskazali želju da rade sa, po njihovom mišljenju, najmarginalnijim skupinama su: nedovoljni resursi za pružanje pomoći (18 ili 36%), nemogućnost da se pristupi svakom pojedincu zbog nedostatka kapaciteta (17 ili 34%) i nedovoljna uvezanost aktera od značaja za unapređenje položaja najmarginalnijih skupina (15 ili 30%). Učesnici su navodili i: ograničavajuće mogućnosti razvijanja suradnog odnosa s klijentima, posebno s roditeljima djece s teškoćama u razvoju; zakonodavna ograničenja; komunikacijske prepreke; nedovoljnu profesionalnu osposobljenost stručnjaka, ali i manjak sistemske podrške.

Odgovori učesnika u istraživanju na neki način svjedoče da bh. stvarnost potresaju različite krize i da su ih aktualne neravnoteže samo produbile (Gadžo-Šašić 2023), što je sve skupa stvorilo ozračje u kojem su socijalni radnici kao stručnjaci sve više u poziciji da se od njih očekuje „nemoguće“, posebno u kontekstu rješavanja sve kompleksnijih socijalnih problema i prevazilaženja marginalizacije.

STAVOVI STUDENATA O MOGUĆNOSTIMA RAZVIJANJA KOMPETENCIJA ZA RAD S MARGINALNIM SKUPINAMA TOKOM STUDIJA

Prema važećem Nastavnom planu i programu studija socijalnog rada Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu studentima se nude teoretska saznanja o specifičnostima rada s određenim marginalnim skupinama. S tim u vezi, već na drugoj godini studija počinju se proučavati predmeti kroz koje studenti mogu steći znanja o stručnom radu s određenim marginalnim grupama. Konkretno, studenti se u trećem semestru studija kroz sadržaj predmeta „Socijalno-pravna zaštita“ upoznaju s pravima koja mogu steći pojedinci koji se nađu u nepovoljnom položaju, odnosno oni koji su marginalizirani. U istom semestru upoznaju se sa sadržajem predmeta „Maloljetnička delinkvencija I“, a potom u četvrtom semestru kroz sadržaj predmeta „Maloljetnička delinkvencija II“ proširuju saznanja iz te oblasti. Također, u četvrtom semestru imaju priliku steći specifična saznanja o radu sa starijim osobama kroz sadržaj predmeta „Socijalni rad sa starijim osobama“, a u petom semestru sa sadržajem predmeta „Socijalni rad sa osobama s invaliditetom“. Oni koji se odluče nastaviti drugi ciklus studija imaju priliku proširiti saznanja o pristupima rada sa specifičnim marginalnim skupinama kroz predmete „Socijalni rad sa djecom s teškoćama u razvoju“ i „Nasilje u porodici“.⁴ Također, u kontekstu mogućeg razvijanja kompetencija za rad sa specifičnim marginalnim grupama važno je spomenuti da studenti treće godine (peti semestar) kroz „Terensku praksu 2“⁵ imaju mogućnost upoznati se sa specifičnostima rada s marginalnim skupinama u određenim ustanovama socijalne zaštite i u nevladinim organizacijama. Ipak, ne treba zanemariti činjenicu da se svi studenti ne opredjeljuju za praktičnu nastavu u ustanovama/organizacijama koje se bave pitanjima specifičnih marginalnih grupa kao što su djeca s teškoćama u razvoju, osobe s invaliditetom, starije osobe, Romi i sl., što može biti i objašnjenje za mali broj onih koji su naveli da bi voljeli raditi sa npr. starijima ili sa osobama s invaliditetom.

---

⁴ Iz aktualnog Nastavnog plana i programa izdvojeni su samo pojedini predmeti u okviru kojih se proučavaju specifični pristupi rada s određenim marginalnim skupinama, ali za puni uvid u ono što studenti imaju priliku da proučavaju tokom studija socijalnog rada na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potrebno je izvršiti uvid u cjelokupan NPP prvog ciklusa studija koji se može naći na linku <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/04/ODSJJEK-SOCIJALNI-RAD-NPP-20192020-I-ciklus-studija.pdf> i drugog ciklusa studija na linku <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/04/ODSJJEK-SOCIJALNI-RAD-NPP-20192020-II-ciklus-studija.pdf>

⁵ „Terenska praksa 1“ realizira se u četvrtom semestru, a studenti se raspoređuju u centre za socijalni rad gdje imaju priliku da se upoznaju s radom socijalnih radnika u tim ustanovama.

Imajući u vidu činjenicu da su aktualnim Nastavnim planom i programom obuhvaćeni predmeti koji svojim sadržajem nude teoretska saznanja za rad sa specifičnim marginalnim skupinama, te da se, posebno u zadnje dvije akademske godine, nastoje aktivno uključiti stručnjaci iz prakse u nastavu, studenti su imali mogućnost odgovoriti na pitanje „Da li prvi i drugi ciklus studija nude dovoljno mogućnosti za stjecanje neophodnih vještina za rad s najmarginalnijim skupinama?”. Prema dobijenim rezultatima najviše je onih (19 ili 38%) koji su istakli da im studij omogućava djelomično stjecanje neophodnih vještina za rad s najmarginalnijim članovima zajednice. Također, ne mali broj je onih (15 ili 30%) koji su odgovorili da planiraju nastaviti s obrazovanjem, te da trenutno nemaju formiran stav o nivou stečenih kompetencija za rad s marginalnim članovima zajednice. Ukupno 10, odnosno 20% učesnika u istraživanju, je navelo da se kroz nastavne planove nastoji teoretski prenijeti potrebne vještine pružanja podrške svim kategorijama korisnika usluga socijalnog rada, ali da je za istinsko stjecanje vještina ključna praksa i uključivanje u volonterski rad, te da bi stoga trebalo povećati broj sati praktične nastave u toku studija i više zagovarati uključivanje studenata u volonterski rad. Na važnost uključivanja stručnjaka u nastavni proces na način kako se to prakticira u posljednjih nekoliko semestara ukazalo je 5 ili 10% ispitanika. Među ispitanicima samo je jedno (1 ili 2%) istaklo da aktualni Nastavni plan i program nudi stjecanje svih neophodnih kompetencija za rad s marginalnim skupinama.

STAVOVI STUDENATA O VAŽNOSTI DODATNIH EDUKACIJA

Prema rezultatima nekih istraživanja (Buljevac, Opačić, Podobnik 2020), socijalni radnici u svom profesionalnom djelovanju susreću se s različitim skupinama korisnika kojima je potrebno pristupiti na maksimalno individualizirani način, te se stoga ističe potreba za posjedovanjem različitih profesionalnih kompetencija. Jedan od načina dodatnog stjecanja, ali i razvijanja kompetencija, kako ističu Buljevac, Opačić i Podobnik (Ibidem) je cjeloživotno obrazovanje. Imajući spomenuto u vidu, pitanje na koje su studenti imali priliku odgovarati je „Koliko su bitne dodatne profesionalne edukacije, odnosno programi dodatnog obrazovanja za unapređenje kompetencija za rad s najmarginalnijim članovima zajednice?“. Prema dobijenim rezultatima najviše je onih, 23 ili 46%, koji ističu važnost, uz aktualni NPP, uvođenja dodatnih edukacija u toku studija radi neophodnosti da se odgovori svim zahtjevima društva u turbulentnom vremenu u kojem živimo. Nešto manje je onih (14 ili 28%) koji smatraju da profesionalne edukacije kao mogući proces prenošenja općih i radnih

iskustava, znanja, društvenih normi i vrijednosti imaju važno mjesto, ali samo za one koji se u toku studija opredijele za rad sa specifičnim skupinama korisnika socijalnih usluga. Ukupno 6 ili 12% učesnika u istraživanju dijele stav da dodatne edukacije, ali ni dodatni program stjecanja vještina, nisu potrebni uz obrazloženje da aktualni program obuhvata sve predmete kroz čije se proučavanje mogu steći osnovne kompetencije za rad s marginalnim skupinama, odnosno za rješavanje društvenih problema. Među učesnicima u istraživanju je također bilo 8 ili 16% studenata koji nemaju formiran stav o važnosti dodatnih edukacija kojima bi se unaprijedile kompetencije za rad s marginalnim pojedincima i grupama, a što se može pripisati neopredijeljenosti za rad s tačno određenom skupinom korisnika usluga koje pružaju socijalni radnici.

Imajući u vidu prezentirano, i pored različitih stavova učesnika u istraživanju, može se konstatirati da stjecanje i pospješivanje kompetencija temeljenih na savremenim naučnim i stručnim spoznajama ima koristan efekat, posebno za one stručnjake koji se opredijele za rad sa specifičnim korisnicima usluga socijalnog rada, a na šta ukazuju i nalazi sličnih istraživanja (Mali 2010; Buljevac, Opačić, Podobnik 2020; Gadžo-Šašić 2022). Također, takve edukacije mogu pomoći studentima da dobiju bolji uvid u specifičnost rada s određenim pojedincima i skupinama kojima socijalni radnici pružaju usluge, te im pomoći da se na neki način profiliraju za rad s određenom skupinom.

ZAKLJUČAK

Savremena društva koja su bremenita svakodnevnim, nažalost negativnim promjenama, karakteriziraju sve kompleksniji socijalni problemi i nedaće koji pogađaju mnoge članove društva, a posebno one koji zbog specifičnih okolnosti kao što su invaliditet, starost, razvojne teškoće i sl. trebaju poseban pristup različitih društvenih aktera, a posebno socijalnih radnika. Zapravo, socijalni radnici su stručnjaci od kojih se očekuje da maksimiziraju učinke, a minimiziraju socijalne troškove, s tim da ostanu vjerni etičkim načelima, profesionalnim standardima i najboljim primjerima profesionalne prakse (Gadžo-Šašić 2017). Sve to na neki način utječe da se budući socijalni radnici teže opredjeljuju za rad s najmarginalnijim članovima zajednice, a što je pokazalo i provedeno istraživanje kojim je obuhvaćeno 50 studenata završne godine prvog ciklusa studija i prve godine drugog ciklusa studija Odsjeka za socijalni rad Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Kako su istakli učesnici u istraživanju, navedenom posebno pridonose nedovoljni resursi koje imaju na

dispoziciji profesionalci koji rade s onima koji trebaju pomoć, ali i ne-dovoljna međuinstitucionalna saradnja s akterima koji rade na kreiranju politika koje određuju smjer djelovanja profesionalaca. Uz sve to ne treba zanemariti da je paralelno, kako ukazuju Buljevac, Opačić i Podobnik (2020), potrebno uložiti napore kako bi se izgradio okvir općih profesionalnih kompetencija socijalnih radnika, a koji bi u budućnosti mogao dati podlogu za: jasno artikuliranje uloge socijalnog rada u društvu i jačanje profesionalnog identiteta; za razvoj sistema profesionalnog usavršavanja i karijernog razvoja socijalnih radnika; lakše usklađivanje obrazovnih programa s praksom socijalnog rada i legitimitet stručnjacima da se njihova profesionalna uloga vidi i šire od zadataka propisanih zakonskim okvirima, otvaranje novih područja istraživanja u socijalnom radu, te razvoj specifičnih kompetencija.

LITERATURA

1. Buljevac, Marko, Ana Opačić, Martina Podobnik (2020), "Profesionalne kompetencije socijalnih radnika: Temelj identiteta jedne pomažuće profesije", *Ljetopis socijalnog rada*, 27(1), 31–56.
2. Družić Ljubotina, Olja, Ljiljana Friščić (2014), "Profesionalni stres kod socijalnih radnika: Izvori stresa i sagorijevanja na poslu", *Ljetopis socijalnog rada*, 21(1), 5–32
3. Gadžo-Šašić, Sabira (2017), "Obrazovanje socijalnih radnika u 21. vijeku: izazovi i poteškoće", *Društvene i humanističke studije*, 2, 455–476.
4. Gadžo-Šašić, Sabira (2022), "Socijalni rad u institucijama za starije osobe u Federaciji Bosne i Hercegovine – mogućnosti i ograničenja", *Gerontologija*, 2, 51–82.
5. Gadžo-Šašić, Sabira (2023), "Obrazovanje socijalnih radnika u vremenu pandemije Covid 19", *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta*, Zenica, 21, 103–120.
6. Gadžo-Šašić, Sabira (2023), "United nations conventions on the rights of persons with disabilities in times of crisis, with special focus on the situation in Bosnia and Herzegovina", *Montenegrin journal for social science*, 7(1), 35–47.
7. Gadžo-Šašić, Sabira (2024), *Socijalni rad sa marginalnim grupama*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
8. International Federation of Social Workers (2014); preuzeto sa: https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/ifsw_95858-3.pdf

9. Mali, Jana (2010), "Social work in the development of institutional care for older people in Slovenia", *European Journal of Social Work*, 13(4), 545–559.
10. Milić Babić, Marija, Nino Žganec, Gordana Berc (2021), "Perspektiva socijalnih radnika o uvjetima rada, odnosu društva prema struci i preporuka za unapređenje profesije", *Ljetopis socijalnog rada*, 28(2), 353–373.
11. Milosavljević, Slavomir, Dževad Termiz (1999), *Uvod u metodologiju politologije*, DAX trade, Sarajevo
12. Kahn, William A. (1993), "Caring for the caregivers: Patterns of organizational caregiving", *Administrative Science Quarterly*, 38(4), 539–564.
13. Kolesarić, Petra, Valentina Markasović (2020), "Marginalne skupine kasnostaleškog društva Banske Hrvatske", *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti*, 4(4), 55-70.
14. Urbanc, Kristina (2006), *Izazovi socijalnog rada s pojedincem*, Alinea, Zagreb
15. Zapf, Dieter (2002), Emotion work and psychological well-being: A review of the literature and some conceptual considerations, *Human Resource Management Review*, 12(2), 237-268.

Web izvori:

1. <https://poslovi.infostud.com/zanimanje/Socijalni-radnik/153>
2. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Uvod%20u%20kvalifikacije.pdf>
3. <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/04/ODSJJEK-SOCIJALNI-RAD-NPP-20192020-I-ciklus-studija.pdf>
4. <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/04/ODSJJEK-SOCIJALNI-RAD-NPP-20192020-II-ciklus-studija.pdf>

SELF-ASSESSMENT OF SOCIAL WORK STUDENTS' COMPETENCE DEVELOPMENT FOR WORKING WITH MARGINAL GROUPS

Summary:

According to the definition of the International Federation of Social Workers (IFSW), social work is a practice-based profession and academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Underpinned by the theory of social work, social and humanistic sciences, and indigenous knowledge, the profession of social work engages people and structures to solve life's challenges and increase well-being. However, the continuous negative changes that have characterized modern societies pose a challenge to social workers in particular in finding solutions for increasingly complex social situations that are especially faced by marginal members of society. Such a context imposes the necessity of continuously developing the competencies of those who are being educated for the profession of social work. Therefore, the aim of the paper is to gain insight into students' views on the level of competence development during studies for working with marginalized groups, and on who they consider the most marginalized members of the community. In this connection, a survey was carried out, which included 50 students of the Department of Social Work, Faculty of Political Sciences, University of Sarajevo. The key findings are that students, or future social workers, believe that the most marginalized are the Roma, people with disabilities and children with developmental disabilities, but that young people are the group they would most like to work with as social workers. It was also learned that the reasons for such a determination are: insufficient resources for providing assistance; the impossibility to approach every individual due to the lack and insufficient involvement of actors important for improving the position of the most marginalized groups. Also, slightly less than half of the participants in the research (23 or 46%) emphasize the importance of organizing additional education as a form of continuous development of competences, which is especially important in a time of ubiquitous negative changes.

Key words: social work; competences; marginal groups

Adresa autorice

Author's address

Sabira Gadžo-Šašić

Univerzitet u Sarajevu

Fakultet političkih nauka

sabira.gadzo.sasic@fpn.unsa.ba

